

dr Jarosław Hermaszewski

Innowacyjność w procesie dydaktycznym – zarys koncepcji

Wstęp

Reforma szkolnictwa wyższego, która w końcu weszła w życie 1 października 2011 roku wprowadza nową filozofię kształcenia, nazywaną czasami „kształceniem dla pracy”. Należy zauważyć, że dzisiaj odchodzi w zapomnienie sformułowanie „kształcenie dla rynku pracy”, bo jak wskazuje J.Guliński [Guliński, 2012] *koniecznym jest z rzędem temu, kto potrafi z pięcioletnim wyprzedzeniem określić zapotrzebowanie tak dynamicznego rynku pracy*. Nowa filozofia kształcenia zmienia podejście do kształcenia dla wiedzy, na kształtowanie umiejętności i postaw. Podstawą takiego podejścia, co dodaje J.Guliński, jest kształtowanie podstaw studenta na *rozwijanie szeroko pojętej przedsiębiorczości i świadomości ekonomicznej absolwentów wszystkich kierunków*. Aby, tak określony, cel dydaktyczny osiągnąć należy w sposób ciągły badać i weryfikować osiągnięcia studenta, pod kątem jego dopasowania do zmieniającego się rynku pracy i oczekiwań pracodawców. Jak wskazuje D.Lipińska-Nałęcz [Lipińska-Nałęcz, 2012] *już nie wystarczy raz w roku czy semestrze przeprowadzić egzamin wedle tradycyjnego wzoru, czyli testu*. Dodaje ona, że *należy zyskać pewność, że student zdobył nie tylko wiedzę w wyznaczonym zakresie, ale i umiejętności właściwe dla danej profesji, samodzielnie przeprowadzi analizę, opracuje projekt, zanalizuje dokument, zbierze dane, potrafi pracować w grupie, dobrze argumentować, organizować warsztat pracy, zarządzać czasem, ludźmi, kierować dalszym swoim rozwojem itd.* Tego nie da się osiągnąć bez zmiany podstawowego procesu dydaktycznego.

Poniższy artykuł ma na celu zaprezentowanie jednej z koncepcji służącej zintegrowaniu kilku działań służących wyposażeniu studenta w nowe umiejętności, które w tradycyjnym układzie edukacyjnym, student z pewnością by nie posiadał. Jako przykład zreformowania procesu dydaktycznego został wybrany kierunek Ekonomia, ze specjalnością Menedżer w administracji publicznej¹. Należy zauważyć, że proponowane rozwiązania można zaadoptować do wszystkich kierunków nauczania, z różnymi specjalnościami.

1. Profil kierunku i specjalności

W uzasadnieniu kierunku Ekonomia wskazuje się, że we współczesnych gospodarkach, w tym również i polskiej, istnieje cały czas zapotrzebowanie na ekonomistów – specjalistów w dziedzinie gospodarowania zasobami finansowymi, ludzkimi i materialnymi. Gospodarka potrzebuje fachowców potrafiących właściwie interpretować zachodzące w niej zmiany, właściwie analizować procesy gospodarcze i finansowe, umiejących działać w warunkach dużego ryzyka i potrafiących podejmować szybkie i trafne decyzje. To sprawia, że absolwenci kierunku ekonomia są stale poszukiwani na rynku pracy.

Specjalność Menedżer w administracji publicznej została wprowadzona jako odpowiedź na zapotrzebowanie rynku prac, zwłaszcza sektora publicznego. Według autorów specjalności

---

¹ Kierunek Ekonomia ze specjalności Menedżer w administracji publicznej jest prowadzony na uczelni PWSZ w Głogowie, gdzie autor artykułu pracuje na stanowisku starszy wykładowca.

absolwent specjalności „menadżer w administracji publicznej” będzie wyspecjalizowany w dziedzinie organizacji i zarządzania w administracji publicznej, będzie przygotowany do wdrażania nowoczesnej koncepcji zarządzania administracją publiczną „New public management”. Zdobędzie wiedzę w zakresie podstaw prawnych i prawno-finansowych realizacji zadań publicznych, będzie potrafił współuczestniczyć w projektowaniu, wykonywaniu i finansowaniu zadań publicznych. Absolwent będzie wyposażony w umiejętności konstruowania programów i strategii rozwoju lokalnego oraz pozyskiwać środki unijne. Według autorów będzie dobrze przygotowany do pracy w instytucjach publicznych i jednostkach organizacyjnych samorządu terytorialnego w Polsce. Dla tak określonej sylwetki absolwenta przygotowano proces edukacyjny składający się z 6-cio semestralnych studiów licencjackich, z łączną liczbą punktów ECTS - 180 i godzin dydaktycznych w wymiarze 1965 godzin (w tym 900 godzin wykładowych). Zgodnie z założeniami kierunku student ma obowiązek zaliczyć: 315 godzin przedmiotów ogólnych (języki, informatyka i przedmioty humanistyczne), 630 godzin przedmiotów podstawowych, 300 godzin przedmiotów kierunkowych oraz 675 godzin przedmiotów specjalnościowych (do wyboru). Obowiązkiem studenta jest zaliczenie 45 godzin seminarium oraz dwóch 1-miesięcznych praktyk międzysemestralnych. System zaliczenia poszczególnych przedmiotów jest tradycyjny, tj. egzamin pisemny lub ustny w formie testu, opracowania lub pytań egzaminacyjnych. Ukończenie studiów jest warunkowane napisaniem pracy licencjackiej oraz zdaniem egzaminu końcowego.

2. Nowe rozwiązania w procesie dydaktycznym

Nowe rozwiązania w opisie efektów kształcenia zostały wprowadzone wraz z obowiązującymi Krajowymi Ramami Kwalifikacyjnymi (skr. KRK). Rozbicie efektów kształcenia na trzy zasadnicze elementy: wiedza, umiejętności i kompetencje społeczne ma istotne znaczenie nie tyle dla uczelni, ile dla studenta pragnącego zdobyć wymarzoną pracę. Jak wskazano w poradniku² [Kraśniewski 2011, s.3-4] „Jak przygotowywać programy kształcenia zgodnie z wymaganiami wynikającymi z Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego?” istnieją trzy powody, dlaczego tak są opisywane efekty kształcenia. Są to:

- mobilność studentów i absolwentów (na całym europejskim rynku pracy),
- konieczność uwzględnienia idei *perspektywy uczenia się przez całe życie*,
- zróżnicowanie procesu kształcenia.

Nowością stało się również rozróżnienie terminologiczne programu studiów od programów kształcenia na danym kierunku studiów. Zgodnie z KRK [tamże, s. 15] *program kształcenia dla określonego kierunku i poziomu kształcenia oraz dla określonego profilu lub profili kształcenia na tym kierunku obejmuje opis zakładanych efektów kształcenia i program studiów, stanowiący opis procesu kształcenia prowadzącego do uzyskania tych efektów.*

---

² chodzi o opracowanie Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego A.Kraśniewski, Jak przygotowywać programy kształcenia zgodnie z wymaganiami wynikającymi z Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego?, wyd. MNiSW, Warszawa 2011, Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego,
http://www.nauka.gov.pl/fileadmin/user_upload/szkolnictwo/20111107_publicacja_MNISW_AK_111105_WA_PN.pdf

Duży nacisk na opis zakładanych efektów kształcenia, w jednoznaczny sposób przedstawia intencje Ministra, co do przyszłości kształcenia na studiach wyższych.

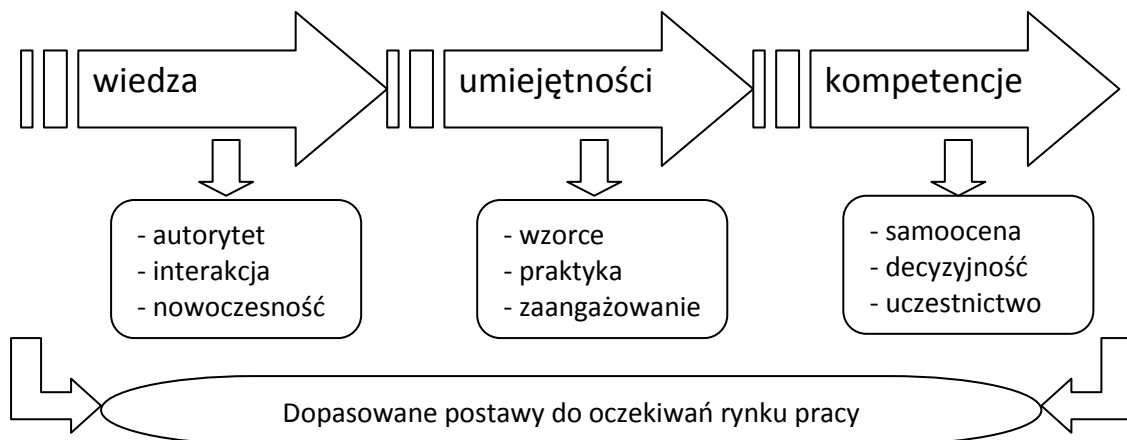
Z tego też powodu uczelnie poszukują nowych, innowacyjnych rozwiązań w zakresie przekazywania wiedzy studentowi, wyposażaniu go w specyficzne umiejętności i kształtujących w nich pożądane postawy społeczne.

Przedstawiając zakres możliwej modyfikacji programu kształcenia na kierunku Ekonomia, ze względu na ograniczone ramy artykułu, ograniczono się do przedstawienia idei połączenia wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych w toku realizacji podstawy programowej.

3. Opis działań

Połączenie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych ma na celu uzyskanie postaw przedsiębiorczych studentów i absolwentów zdolnych do szybkiej adaptacji do wymagań nowoczesnego rynku pracy. Takie postawy będzie można wykreować jeżeli nastąpi radykalne odejście od edukacji dla wiedzy, na rzecz edukacji dla umiejętności. Nie oznacza to rezygnację z elementu przekazywania wiedzy studentowi. Wręcz przeciwnie, wiedza stanowi fundament nowoczesnego kształcenia (rys. 1).

Rysunek 1. Schemat połączenia trzech elementów efektów nowoczesnego kształcenia

Źródło: opracowanie własne

Obrazując to przykładem Kierunku Ekonomia, ze specjalnością Menedżer w administracji publicznej warunkiem koniecznym osiągnięcia pożądanych postaw jest:

- nawiązanie ściślejszej współpracy uczelni z instytucjami publicznymi (np. urzędy i instytucje sektora publicznego),
- włączenie do procesu dydaktycznego praktyków z urzędów zajmujących się różnymi zadaniami (np. skarbnik w zakresie finansów, architekt miejski w zakresie gospodarki przestrzennej, dyrektor szkoły w zakresie ekonomiki oświaty, naczelnik urzędu skarbowego w zakresie kontroli skarbowej itp.),

- zmiana wymiaru pensum dydaktycznego (w programie nauczania nastąpiłoby „podzielenie” godzin dydaktycznych z wybranych przedmiotów, głównie specjalnościowych, pomiędzy nauczyciela dydaktycznego a praktyka),
- zmiana formy przekazywania wiedzy (wprowadzenia obowiązkowego, projektowego zaliczania przedmiotów i prowadzenia zajęć),
- wprowadzenie półrocznych, dedykowanych praktyk studenckich (w urzędach czy instytucjach publicznych pod nadzorem opiekuna naukowego - nauczyciela akademickiego i opiekuna merytorycznego z instytucji).

Nawiązanie ściślejszej współpracy z instytucjami publicznymi ma głównie na celu stworzenie kręgu współpracy tych instytucji z uczelnią. Celem dodatkowym jest „wyłowienie” pracowników merytorycznych z różnych komórek organizacyjnych instytucji publicznej, w celu przekazania (za wynagrodzeniem) projektu do realizacji w podstawowym procesie dydaktycznym. Dla przykładu przedmiot Finanse samorządu terytorialnego, w podstawowym wymiarze 30 godz. wykładowych zostałby podzielony na wymiar 20 godzin prowadzonych przez nauczyciela akademickiego, a 10 godzin zajęć projektowych (np. konwersatoria lub laboratoria) byłoby prowadzonych przez skarbnika gminy. Zakres merytoryczny dla projektu przygotowałby nauczyciel akademicki i on odpowiadałby za zaliczenie projektu studenta. Forma zaliczenia wykładu zmieniałaby się z egzaminu (pisemnego lub ustnego) na rzecz zaliczenia projektu.

Krąg instytucji publicznych dla specjalności Menedżer w administracji publicznej jest bardzo szeroki (okoliczne urzędy gmin i miast, urzędy skarbowe, ZUS-y, agencje rządowe, szkoły, ośrodki pomocy społecznej itp.).

Wprowadzenie do podstawowego procesu dydaktycznego pracowników instytucji publicznych ma na celu „przywiązania” tych osób do przedmiotu i następnie opiekę merytoryczną studentów podczas ich semestralnych praktyk w tej instytucji. Dodatkowo, podczas praktyk, można by było wprowadzić zajęcia merytoryczne (formę wykładowo-konwersacyjną) polegające na konwersacjach z innymi pracownikami merytorycznymi w danej instytucji.

Jeżeli, dla przykładu, trzeci semestr studiów stanowi łącznie 300 godzin (w tym 165 wykładów i 135 ćwiczeń), to wszystkie ćwiczenia odbywałyby się u pracodawcy podczas praktyk, natomiast studenci uczestniczyliby jedynie w wymiarze 100 godzin na wykładach prowadzonych na uczelni. Pozostałe 65 godzin wykładowych byłyby to projekty (umownie mówiąc wykładowe) realizowane wspólnie przez nauczyciela dydaktycznego i opiekuna merytorycznego podczas praktyk.

4. Podsumowanie

Tak opracowany program współpracy dydaktyki z praktyką dałby następujące korzyści:

- dla studenta: urozmaicony proces dydaktyczny, dłuższa i merytoryczna praktyka, ściślejsza współpraca z nauczycielem akademickim i opiekunem merytorycznym danej instytucji, możliwość pozostania w tej instytucji po zakończonej edukacji;
- dla uczelni: współpraca z otoczeniem Uczelni, nawiązanie ściślejszych kontaktów merytorycznych nauczycieli akademickich z praktykami otoczenia Uczelni, dostęp do informacji o oczekiwaniach rynku pracy;

- dla nauczyciela akademickiego: poznanie charakteru pracy projektowej, nawiązanie współpracy z praktykiem, dostęp do informacji i danych danej instytucji;
- dla opiekuna merytorycznego; wprowadzenie do pracy naukowo-dydaktycznej, nawiązanie współpracy z nauczycielem akademickim, możliwości rozwoju naukowego.

Literatura

1. Guliński J., Uczelnie i biznes a jakość kształcenia, w: Kłopoty z doskonałością, *Formu akademickie*, nr 07-08/2012,
<http://forumakademickie.pl/fa/2012/07-08/uczelnie-i-biznes-a-jakosc-ksztalcenia/>
2. Kraśniewski A., Jak przygotowywać programy kształcenia zgodnie z wymaganiami wynikającymi z Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego?, wyd. MNiSW, Warszawa 2011, Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego,
http://www.nauka.gov.pl/fileadmin/user_upload/szkolnictwo/20111107_publicacja_MNI_SW_AK_111105_WA_PN.pdf
3. Lipińska-Nałęcz D., Szkolnictwo wyższe w dybach czy na drodze do wolności?, w: Kłopoty z doskonałością, *Formu akademickie*, nr 07-08/2012,
<http://forumakademickie.pl/fa/2012/07-08/szkolnictwo-wyzsze-w-dybach-czy-na-drodze-do-wolnosci/>